

บทที่ 7

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง 'บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการสื่อสารเรื่องความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม : กรณีมลพิษโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง' ที่นำเสนอแยกออกเป็น 3 ประเด็นใหญ่ๆ คือ ประเด็นของการศึกษารูปแบบและลักษณะการนำเสนอเนื้อหาเพื่อวิเคราะห์บทบาทหนังสือพิมพ์ ประเด็นการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อกระบวนการเลือกสรรและนำเสนอเนื้อหา และสุดท้ายคือ ประเด็นของบทบาทหนังสือพิมพ์ในการเป็นที่พึ่งพาทางข่าวสารในภาวะความเสี่ยงจากกรณีมลพิษแม่เมาะนั้น สามารถโยงและสังเคราะห์ข้อมูล มาสู่การสรุปให้เห็นภาพรวมของบทบาทหนังสือพิมพ์ ในฐานะที่เป็นกลไกสำคัญของการทำหน้าที่สื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อมได้

การนำเสนอในบทสรุปนี้ ได้กำหนดเนื้อหาออกเป็น 3 หัวข้อด้วยกัน คือ

- 1) บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อมกรณีมลพิษจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง
- 2) ข้อเสนอแนะต่อบทบาทของหนังสือพิมพ์เพื่อการสื่อสารเรื่องความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ
- 3) ข้อจำกัดของวิจัย
- 4) ข้อเสนอแนะสำหรับเป็นแนวทางในการวิจัยต่อไป

ทั้งนี้ก่อนที่จะไปสู่การอภิปรายบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการสื่อสารเรื่องความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อมนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอสรุปผลการศึกษาวิจัยทั้ง 3 ประเด็นหลักที่ได้นำเสนอไปแล้วเพื่อตอบคำถามปัญหาวิจัยที่กำหนดไว้ในตอนต้น ดังนี้

- 1) การนำเสนอข้อมูลข่าวสารกรณีมลพิษแม่เมาะของหนังสือพิมพ์มีความแตกต่างกันเฉพาะบางส่วน เมื่อเปรียบเทียบตามเกณฑ์แบ่งของช่วงเวลาที่แยกออกเป็น 3 ระยะ คือ

ช่วงก่อนเหตุการณ์รุนแรง ช่วงเหตุการณ์รุนแรง และช่วงเหตุการณ์สงบ ทั้งนี้พบว่า ชาวสารที่นำเสนอส่วนใหญ่ ปรากฏในรูปของรายงานเหตุการณ์ข้อเท็จจริงที่สืบหน้าไปแต่ละวัน มากกว่าที่จะปรากฏในรูปแบบอื่นๆ ซึ่งน่าจะให้ข้อมูลรายละเอียดได้ลึกซึ้งกว่า เช่น รูปแบบของบทความ บทวิเคราะห์ บทความเชิงวิชาการอธิบาย หรือบทรายงานเชิงสืบสวนสอบสวน เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังพบว่าหนังสือพิมพ์ค่อนข้างจำกัดแหล่งข่าวอยู่เพียงแค่งroups ที่เป็นคู่กรณีของความขัดแย้ง คือ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ กับชาวบ้าน และรัฐบาล ทำให้สาระของข่าววนเวียนอยู่ในกรอบของความเคลื่อนไหว หรือทัศนคติของกลุ่มเหล่านี้ และส่งผลให้สาธารณชนรวมทั้งตัวชาวบ้านแม่เมาะ มองข้ามผลกระทบหรืออันตรายที่แวดล้อมอยู่ เนื่องจากเกิดความเคยชินว่า ปัญหาทางสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของความขัดแย้งทางแนวคิดทางการเมืองและเศรษฐกิจ มากกว่าจะมองว่าเป็นปัญหาสาธารณะที่ใกล้ชิดกับตนเอง

อย่างไรก็ตาม แม้ลักษณะและรูปแบบการนำเสนอที่พบจากการวิจัย โดยส่วนใหญ่เป็นแนวเดียวกัน แต่ก็ได้พบความแตกต่างบ้างในบางส่วน นั่นคือ พบว่า หนังสือพิมพ์กลุ่มที่เน้นเสนอข่าว มักมีรูปแบบการนำเสนอตามธรรมเนียมนิยมเดิมในการรายงานข่าว คือ เสนอแค่รายงานเหตุการณ์ ในขณะที่หนังสือพิมพ์กลุ่มที่เน้นบทความ มักเสนอในเชิงบทวิเคราะห์ บทวิจารณ์ และกระตุ้นให้เกิดการทบทวนบทบาทของแต่ละฝ่ายตามทิศทางการพัฒนา ส่วนหนังสือพิมพ์กลุ่มที่เน้นข่าวท้องถิ่น พบว่า ความสัมพันธ์ส่วนตัวกับแหล่งข่าว (ในที่นี้คือการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ) มีผลสะท้อนออกมาสู่การนำเสนอข่าวและชี้แนะทางความคิดที่สังเกตได้ชัดเจนเกินไป

โดยสรุปแล้ว ลักษณะการนำเสนอเนื้อหาที่ยังเบี่ยงเบนไปสู่ธรรมเนียมนิยมเดิมของรูปแบบข่าวเช่นนี้ ไม่น่าจะเหมาะสมกับลักษณะข่าวสิ่งแวดล้อมที่เป็นเรื่องของความเสี่ยงและอันตรายที่กระทบต่อสาธารณชน เพราะในภาวะการณ์เช่นนี้ สื่อมวลชนควรนำเสนอข่าวสารที่ให้ข้อมูลได้ถูกต้อง มีรายละเอียดรอบด้าน ง่ายต่อการทำความเข้าใจ และที่สำคัญคือ กระตุ้นหรือชี้นำสังคมให้ตระหนักในพิษภัยของความเสี่ยง ซึ่งอาจนำไปสู่การลงมือแก้ไขหรือยุติสภาพความเสี่ยงนี้อย่างจริงจัง

2) หนังสือพิมพ์มีกระบวนการเลือกสรรและนำเสนอเนื้อหากรณีมลพิษแม่เมาะที่คล้ายคลึงกัน เมื่อเปรียบเทียบตามหลักการใหญ่ๆ ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากการที่หนังสือพิมพ์อยู่ภายใต้บริบททางสังคมเดียวกัน จึงถูกแวดล้อมด้วยปัจจัยเงื่อนไขที่ไม่แตกต่างกันมากนัก

ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อกระบวนการเลือกสรรและนำเสนอเนื้อหา ได้แก่ นโยบายการคัดเลือกข่าวให้เป็นข่าวใหญ่ของหนังสือพิมพ์ โดยพิจารณาจากปริมาณของผลกระทบของเหตุการณ์ในข่าว และความจำเป็นรีบด่วนของการแก้ไข จากนโยบายข้อนี้ เหตุการณ์แม่เมาะในช่วงที่มีคนเจ็บป่วยและความเดือดร้อนเสียหาย จึงถือว่า 'สอผ่าน' คือได้รับการนำเสนอและขูประเด็นให้เป็นข่าวใหญ่ ในขณะที่เหตุการณ์ช่วงคุกรุ่นอิมคริม และหลังควีนพิษจางไปแล้ว กลับไม่ได้รับการเลือกสรรมานำเสนอเป็นข่าวใหญ่เท่ากับช่วงที่วิกฤติ

นอกจากปัจจัยด้านนโยบายของหนังสือพิมพ์แล้ว ยังมีปัจจัยจากตัวผู้สื่อข่าวเอง ที่มีทัศนคติในการมองข่าวตามแบบแผนเดิมของวิชาชีพนี้ คือ มุ่งเล่นข่าวจากความขัดแย้ง หรือจากเหตุการณ์ที่เคลื่อนไหว มากกว่าจะรายงานจากแหล่งเอกสารข้อมูลที่จะช่วยอธิบาย ให้คำตอบแก่สถานการณ์ได้กระจ่างชัดขึ้น

ปัจจัยอื่นๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ยังประกอบด้วยลักษณะของงานข่าวหนังสือพิมพ์ ที่จำกัดด้วยเรื่องเวลาและเนื้อที่ ความยากลำบากในการเสาะแสวงหาแหล่งข่าวที่ให้ข้อมูลซึ่งเชื่อถือได้ กระแสความขัดแย้งในความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ซึ่งเป็นตัวแทนของฝ่ายพัฒนาในเชิงของการขยายตัวตามระบบอุตสาหกรรม กับหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นตัวแทนของฝ่ายสิ่งแวดล้อม และการมองข่าวสิ่งแวดล้อมในเชิงของการ'ขายข่าว' มากกว่าการมุ่งสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ในข่าวนั้น

3) หนังสือพิมพ์แสดงบทบาทเป็นที่พึ่งพาทางข่าวสารเพื่อลดความรู้สึกเสี่ยงจากพิษภัยทางสิ่งแวดล้อมได้ในระดับต้น หรือเป็นที่พึ่งพาในระยะสั้น นั่นคือ พบว่า หนังสือพิมพ์ได้แสดงบทบาทในเชิงของการแจ้งข่าวสารให้สาธารณชนรู้ว่าเกิดอะไรขึ้นเท่านั้น แต่ยังไม่สามารถกระตุ้นเตือน และทำให้ประชาชนตื่นตัวกับปัญหาและอันตรายทางสิ่งแวดล้อมได้เท่าที่ควร

ลักษณะของปัญหาความเสี่ยงเช่นนี้ จึงยังคงเกิดวนเวียนเป็นวัฏจักรซ้ำแล้วซ้ำเล่า จากจุดหนึ่งของประเทศไปยังอีกจุดหนึ่ง โดยที่ไม่มีการเชื่อมต่อทางประสบการณ์ ระหว่างผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นผลให้สังคมตื่นตัวกับข่าวหรือเหตุการณ์เช่นนี้เป็นพักๆ แต่ไม่เกิดการสั่งสมหรือสร้างกระแสสำนึกที่จะแก้ไขสภาพความเสี่ยงนี้ในระยะยาว

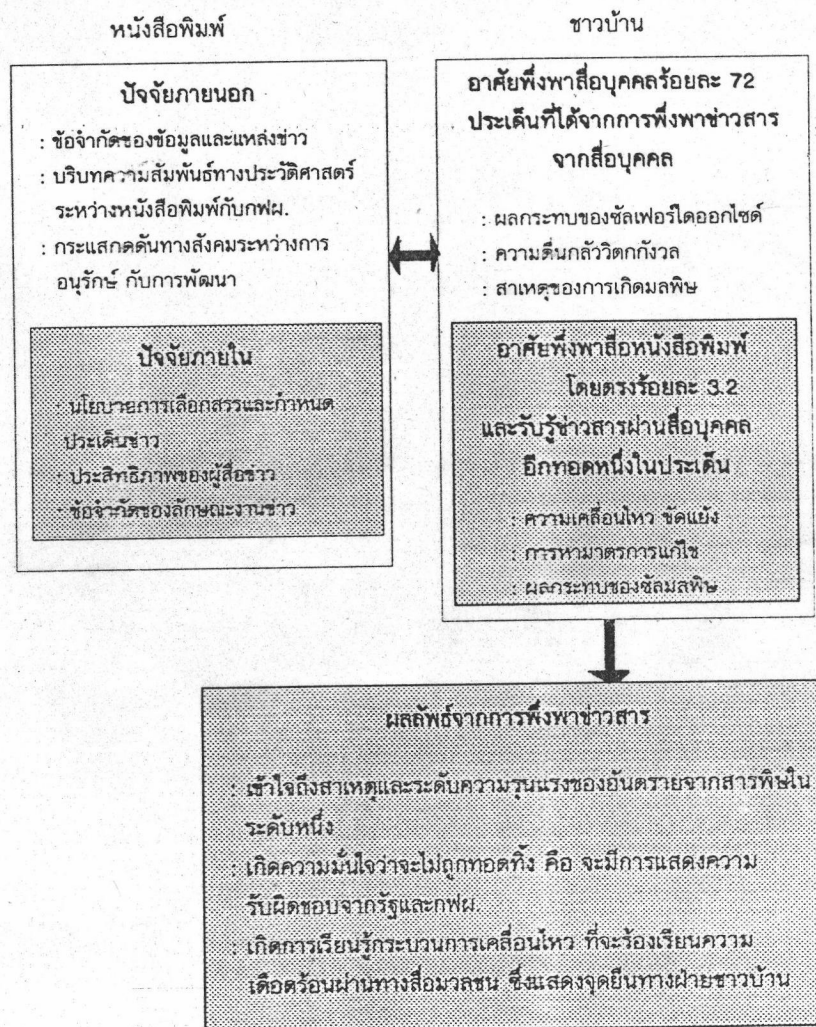
อภิปรายบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการสื่อสารเรื่องความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม กรณีมลพิษจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

การวิจัยเรื่อง'บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการสื่อสารเรื่องความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม' ได้ อาศัยกรอบทฤษฎีเรื่องภารกิจหน้าที่ของสื่อมวลชน ทฤษฎีการพึ่งพาข่าวสาร ตลอดจนแนวคิดเรื่องการเลือกสรรและกำหนดวาระข่าวสาร และแนวคิดเรื่องการสื่อสารในภาวะความเสี่ยง

เป็นแนวในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีข้อตกลงเบื้องต้นว่า เมื่อสาธารณชนเกิดความไม่มั่นใจในความปลอดภัย หรือในระดับความเสี่ยงที่ตนต้องเผชิญนั้น สาธารณชนย่อมต้องการข้อมูลข่าวสารที่กระจ่างชัด ถูกถ้วน และมีคุณภาพ เพื่อมาลดความวิตกกังวลเหล่านี้

ความจำเป็นของการพึ่งพาข่าวสาร ได้ทำให้สื่อมวลชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในกระบวนการนี้ ในฐานะเป็นตัวกลางที่กระจายข่าวสารไปยังสมาชิกในสังคมได้อย่างรวดเร็ว สามารถก่อให้เกิดความเข้าใจ ลดความวิตกกังวล และนำไปสู่การตัดสินใจเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและพฤติกรรมได้

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการแสดงบทบาทของสื่อมวลชน (หนังสือพิมพ์) กับผลลัพธ์จากระดับการพึ่งพาข่าวสารของชาวบ้าน เป็นกระบวนการที่มีเงื่อนไขและองค์ประกอบเกี่ยวข้องด้วยหลายประการ ในกรณีของมลพิษแม่เมาะนี้พบว่า ทั้งฝ่ายหนังสือพิมพ์ และฝ่ายชาวบ้าน ต่างมีลักษณะและเงื่อนไขภายใต้บริบททางสังคมของตนเอง ดังจะขอเสนอแผนภาพเพื่อนำไปสู่การอภิปราย ดังนี้

แผนภาพประกอบที่ 3 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการแสดงบทบาทของหนังสือพิมพ์ซึ่งมีปัจจัย เงื่อนไขทั้งภายนอกและภายในองค์กร กับการพึ่งพาข่าวสารของชาวบ้านกรณีมลพิษแม่เมาะ

การพิจารณาบทบาทของหนังสือพิมพ์ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการสื่อสารเมื่อเกิดภาวะความเสี่ยงขึ้นนี้ จำเป็นต้องวิเคราะห์เงื่อนไขหรือปัจจัยในการแสดงบทบาทขององค์กรหนังสือพิมพ์ประกอบกันไปด้วย ทั้งนี้ จากผลการศึกษาวิจัย พบว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการแสดงบทบาท 2 ระดับด้วยกัน คือ ปัจจัยภายนอกองค์กรหนังสือพิมพ์และปัจจัยภายในองค์กร ดังนี้

1) ปัจจัยภายนอกองค์กรหนังสือพิมพ์

ผลการวิจัยพบว่า การแสดงบทบาทของหนังสือพิมพ์ มีส่วนสัมพันธ์กับปัจจัยทางด้านสภาพเหตุการณ์ และการได้มาหรือเข้าถึงซึ่งข้อมูล ซึ่งในกรณีมลพิษแม่เมาะนี้ มีความยากลำบากในเรื่องของข้อมูลหลายประการด้วยกัน เริ่มตั้งแต่เหตุการณ์นี้เกี่ยวข้องกับเรื่องของเทคนิคทางสิ่งแวดล้อม การแพทย์ ไปจนถึงการประเมินค่าผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ การตรวจสอบข้อมูลจากทุกฝ่ายยังทำได้ยาก เพราะขาดความโปร่งใสในการชี้แจงข้อมูลจากฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คือการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ประการสุดท้ายของความยากลำบาก ก็คือ การที่มีกลุ่มองค์กรหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยมาก ไม่ว่าจะเป็นรัฐมนตรีที่รับผิดชอบ ซึ่งมีทั้งรัฐมนตรีกระทรวงวิทยาศาสตร์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ดูแลการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุข รวมทั้งนายกรัฐมนตรี และขยายไปถึงนักการเมืองจากพรรคฝ่ายค้าน กรรมาธิการสิ่งแวดล้อมของรัฐสภา และกลุ่มพลังเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม เช่น มูลนิธิป้องกันควันทพิษ ทำให้ข้อมูลที่น่าจะเป็นแก่นที่แท้จริง ถูกบิดเบือนด้วยเหตุผลต่างๆ และทำให้สื่อมวลชนหันไปสนใจความขัดแย้งของกลุ่มเหล่านี้ มากกว่าการนำเสนอสาระที่เป็นความรู้ความเข้าใจในเรื่องของภาวะและอันตรายจากความเสี่ยงมานาน่าเสนอ

นอกจากนี้ ยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขทางด้านบริบทแวดล้อมทางสังคม โดยเฉพาะกระแสความคิดจากฝ่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาทางอุตสาหกรรมที่เป็นเสมือนบริบททางประวัติศาสตร์ที่ตอกย้ำความสัมพันธ์ในเชิงขัดแย้งระหว่างหนังสือพิมพ์ กับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ

2) ปัจจัยภายในองค์กรหนังสือพิมพ์

การพิจารณาบทบาทของหนังสือพิมพ์ในฐานะที่เป็น gatekeeper และ agenda setter จากการเลือกสรรและนำเสนอเนื้อหากรณีมลพิษแม่เมาะนี้ พบว่า เหตุการณ์แม่เมาะ ถูกหยิบยกขึ้นเป็นประเด็นข่าวสำคัญ ก็ต่อเมื่อได้ปรากฏผลกระทบที่รุนแรงขึ้นแล้ว ทั้งๆ ที่ก่อนหน้านี้ ภาวะมลพิษและสภาพความรู้สึกเสี่ยงของชาวบ้านแม่เมาะได้ก่อตัวขึ้นมาเป็นระยะ แต่ไม่รุนแรงมากพอที่จะจับความสนใจของสื่อมวลชนได้ ด้วยเหตุนี้ เมื่อกระแสเหตุการณ์ลุกลาม การไหลเทของข้อมูลข่าวสารทั้งที่เข้าสู่หนังสือพิมพ์ และถูกนำเสนอออกมาสู่สาธารณะ จึงมีปริมาณมาก แต่ยังไม่ค่อยอยู่ในเชิงของการให้เนื้อหาที่เจาะลึก และให้ความรู้ความเข้าใจแก่สาธารณชน

กล่าวคือ ข่าวสารที่หลั่งไหลผ่านหนังสือพิมพ์ในช่วงเหตุการณ์รุนแรง เป็นเพียงการรายงานสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นรายวัน จากนักข่าวท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่ เข้าสู่โต๊ะข่าวของหนังสือพิมพ์ส่วนกลาง ในรูปแบบของข่าวที่บอกว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร หรือที่เรียกว่าเป็น การรายงานข่าวตามแบบแผนเดิม มากกว่าที่จะเป็นข่าวที่ชี้ชัดให้เห็นภัยของปัญหาสิ่งแวดล้อมนี้จริงๆ

ระดับความน่าเชื่อถือของข่าวสารที่ผ่านกระบวนการเลือกสรรและรวบรวมข้อมูลเช่นนี้ จึงถูกผูกติดกับปัจจัยทางด้านตัวนักข่าวเอง ว่ามีการเตรียมพร้อมของข้อมูล และมีการขยายมุมมองข่าว ตลอดจนสำนึกในการทำหน้าที่ตรวจสอบประวัติกัยเพียงใด ซึ่งในกรณีของมลพิษแม่เมาะนี้ พบว่านักข่าวที่เป็นผู้ปฏิบัติงานข่าวในพื้นที่ ยังมีสายตาในการเลือกสรรข่าวตามแบบแผนเดิม คือ รายงานเหตุการณ์ที่คืบหน้าในแต่ละวัน มากกว่าจะเสาะหาที่มา สาเหตุ และแนวทางป้องกันมานำเสนอ

ท่ามกลางกระบวนการเลือกสรรและนำเสนอเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ทั้งประเภทที่เน้นเสนอรายงานข่าว ประเภทเน้นบทความ เน้นวิเคราะห์การเมือง และเน้นข่าวท้องถิ่นนี้ จึงมีขอบเขตที่ถูกกำหนดไว้แล้วโดยองค์กรหนังสือพิมพ์นั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นแบบแผนของการเสนอข่าว ทักษะคติในการมองประเด็นปัญหา และนโยบายของหนังสือพิมพ์ซึ่งมีผลต่อการเลือกสรรและจัดลำดับข่าวสารโดยตรง

ในกรณีของมลพิษแม่เมาะนี้ พบว่าหนังสือพิมพ์ให้น้ำหนักแก่ข่าวนี้น่ามากในช่วงที่เหตุการณ์ปะทุรุนแรง โดยมีเกณฑ์พิจารณาที่ถือเป็นนโยบายของหนังสือพิมพ์ คือ เลือกเสนอข่าวที่มีผลเสียหายกว้างขวางรุนแรง และจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเร่งด่วน นี่จึงเป็นคำตอบว่า เพราะเหตุใดข่าวมลพิษแม่เมาะ จึงแทบจะไม่สามารถจับจองเนื้อหาที่นำเสนอได้ในช่วงก่อนที่เหตุการณ์จะรุนแรง และเมื่อเหตุการณ์ได้สงบลงแล้ว ทั้งๆ ที่ปัญหามลพิษนี้ได้คุกรุ่นมาตั้งแต่ปี 2534 แต่เนื่องจากกระแสเหตุการณ์ของแม่เมาะในช่วงนั้น ไม่รุนแรงพอที่จะส่งผลให้มีผู้คนจับ

ป่วย หรือเดือดร้อนอย่างรุนแรง จึงไม่ได้รับการจัดลำดับความสำคัญให้เป็นข่าวใหญ่ เช่นที่ปรากฏในช่วงที่เหตุการณ์ลุกลามขึ้นแล้ว

นอกจากนโยบายดังกล่าวแล้ว จุดยืนทางการตลาดและทัศนคติในการตัดสินใจคุณค่าข่าวของนักข่าวและองค์กรหนังสือพิมพ์ที่เข้มแข็งต่อๆ กันมา ทำให้ข่าวมลพิษแม่เมาะถูกนำเสนอในเชิงของความขัดแย้งเป็นหลัก ส่งผลให้สาธารณชนขาดความตระหนักในอันตรายของสภาวะความเสี่ยงที่กำลังเผชิญอยู่ และอาจเกิดความชินชาต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ เพราะถูกทำให้มีทัศนคติต่อปัญหาว่า เรื่องของสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของความขัดแย้งที่เกี่ยวกับการเมืองและกลุ่มบุคคลเท่านั้น

ผลการวิจัยยังพบว่ามี เงื่อนไขอื่นๆ เกิดขึ้นภายในองค์กรหนังสือพิมพ์ประกอบกันไปด้วย เช่น ข้อจำกัดของลักษณะงานข่าวหนังสือพิมพ์ที่ถูกบีบรัดด้วยเรื่องเวลาและเนื้อที่ที่ดีพิมพ์ ข้อจำกัดทางด้านประสิทธิภาพของนักข่าว

ผลการศึกษาโดยใช้เกณฑ์การพึงพาข่าวสาร และเกณฑ์ภารกิจพื้นฐานของสื่อมวลชน พบว่า หนังสือพิมพ์แสดงบทบาทเป็นได้เพียงที่พึ่งพากระยะสั้นของชาวบ้านแม่เมาะเท่านั้น คือ ทำหน้าที่กระจายความเดือดร้อนของชาวบ้านไปสู่สาธารณชนในวงกว้าง และช่วยขัดเกลาวิธีการเรียกร้องของชาวบ้านให้มีเหตุผลมากขึ้น แต่สำหรับการเป็นที่พึ่งพาในระยะยาว คือ การสร้างความตระหนักรู้ในเรื่องของความเสี่ยง ความรู้ความเข้าใจในภาวะการณ์มลพิษ และการตัดสินใจหาแนวทางปฏิบัติเพื่อลดความรุนแรงของสภาวะนั้น ยังไม่ปรากฏชัดเจนนัก ดังผลการสำรวจที่พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจว่าสาเหตุของการเกิดมลพิษครั้งนี้คืออะไร อาการที่บ่งบอกว่าได้รับสารพิษจริงๆ เป็นอย่างไร และควรจะทำอย่างไรบ้าง เป็นต้น

จากลักษณะการแสดงบทบาทของหนังสือพิมพ์ ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับปัจจัยทั้งภายนอกและภายในองค์กรนี้ ได้ส่งผลให้ระดับการพึ่งพาข่าวสารจากสื่อมวลชนของชาวบ้านแม่เมาะจำกัดอยู่เพียงแค่ ขั้นตอนของการแสวงหาข้อมูลเพื่อตอบคำถามว่าเกิดอะไรขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้ เหตุที่ปฏิสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางดังกล่าว จำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบด้านพฤติกรรม การพึ่งพาข่าวสารของชาวบ้านพร้อมกันไปด้วย ซึ่งผลการวิจัยได้พบคำตอบถึง 2 ประเด็น ดังนี้

1) ปัจจัยทางด้านการพึ่งพาข่าวสารจากสื่อบุคคล ผู้นำความคิด

สื่อบุคคลหรือผู้นำความคิดในที่นี้ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นเสมือนตัวกลางที่ถ่ายทอดข่าวสารจากแหล่งที่เกี่ยวข้องโดยตรง มาสู่สมาชิกในชุมชน จากการวิจัยพบว่า ชาวบ้านแม่เมาะมีความผูกพันกับแหล่งข่าวสารที่เป็นกลุ่มผู้นำความคิด ประกอบกับสภาพ

แวดล้อมแบบสังคมชุมชนที่มีความใกล้ชิดกัน จึงทำให้ชาวบ้านมีความเชื่อถือและพึ่งพาสื่อบุคคลมากกว่า

นอกจากนี้ ยังบวกกับค่านิยมในเรื่องของความซื่อสัตย์เมื่อได้รับความช่วยเหลือในกรณีของชาวบ้านแม่เมาะนี้ ความรู้สึกว่าการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ มีบุญคุณ เป็นเรื่องที่พบเห็นได้ทั่วไป เพราะคนหนุ่มสาวส่วนใหญ่ต่างทำงานเป็นลูกจ้างในโรงไฟฟ้าแม่เมาะ และสาธารณูปโภคหลายอย่างในหมู่บ้านก็มาจากความช่วยเหลือของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ค่านิยมเหล่านี้ทำให้ชาวบ้านลดความกระตือรือร้น หรือความก้าวร้าวที่จะไปเสาะแสวงหาหรือตรวจสอบข่าวสารจากแหล่งอื่นเพื่อเอาผิดกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ดังนั้น เสียงและความคิดเห็นของผู้นำชุมชนจึงเป็นเสมือนเสียงของชาวบ้านทั้งหมดด้วย และจากการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงเจาะลึกกับผู้นำชุมชนเหล่านี้ พบว่าส่วนใหญ่ได้ปรับเปลี่ยนทัศนคติโน้มเอียงไปในทางยอมรับเท่าที่และความช่วยเหลือของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ อยู่แล้ว

ประเด็นการสื่อสารที่ชาวบ้านได้รับการตอบสนอง อันเกิดจากการพึ่งพาสื่อบุคคล ซึ่งเป็นประเด็นที่อยู่ในวงสนทนาของชาวบ้าน ก็คือ เรื่องของผลกระทบจากสารพิษซัลเฟอร์ไดออกไซด์ เรื่องของสภาวะจิตใจความตื่นกลัว ความวิตกกังวลในหมู่ชาวบ้านด้วยกัน และการพูดคุยถึงสาเหตุของการเกิดมลพิษนี้ อันเป็นการสร้างระบบตรวจสอบข่าวสารที่รับรู้จากสื่อมวลชนในระดับหนึ่ง

2) ลักษณะการพึ่งพาข่าวสารจากสื่อมวลชน

ผลการวิจัยพบว่า ชาวบ้านแม่เมาะ มีระดับการพึ่งพาข่าวสารจากสื่อมวลชนน้อย คือร้อยละ 3.2 สำหรับหนังสือพิมพ์ และร้อยละ 26.6 เมื่อพิจารณารวมสื่อมวลชนทุกประเภท อันเนื่องมาจากสาเหตุคือ ประการแรก ชาวบ้านมีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนในชีวิตประจำวันต่ำ และอีกประการหนึ่ง มาจากทัศนคติของชาวบ้านที่ไม่ให้ความเชื่อถือหรือพึ่งพาสื่อมวลชนมากนัก เพราะเกิดประสบการณ์ตรงว่าข่าวที่พวกตนให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนออกไป ไม่ตรงกับที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ ประกอบกับ ยังพบว่านโยบายในการเลือกสรรและกำหนดประเด็นข่าวของหนังสือพิมพ์ ไม่สอดคล้องกับความต้องการที่จะรู้ข่าวสารของชาวบ้าน นั่นคือ พบว่า หนังสือพิมพ์เน้นเสนอข่าวความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เป็นหลัก ในขณะที่ชาวบ้านต้องการทราบเรื่องระดับอันตรายและผลกระทบจากมลพิษที่พวกตนกำลังเผชิญ เมื่อประเด็นการนำเสนอข่าวกับประเด็นความต้องการรับรู้ข่าวไม่ตรงกัน ชาวบ้านจึงไม่สนใจที่จะอาศัยสื่อมวลชนเป็นที่พึ่งพาในการปรับเปลี่ยนทัศนคติหรือตัดสินใจในระยะยาว

นอกจากนี้ ต้องพิจารณาย้อนกลับไปเป้าหมายของหนังสือพิมพ์ว่า เสนอข่าวมลพิษแม่เหาะเพื่ออะไร ซึ่งผลการศึกษาพบว่า หนังสือพิมพ์ต้องการให้มีการตื่นตัวที่นำไปสู่การแก้ไขในกลุ่มของผู้ที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ รัฐบาลและการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ อันเป็นการตั้งเป้าหมายในระยะสั้น คือเพื่อผลักดันไปสู่การแก้ไขภาวะวิกฤติในขณะนั้น มากกว่าจะส่งผลไปถึงการสร้างความเข้าใจ หรือกระตุ้นเตือนประชาชนให้ตื่นตัวในเรื่องของภาวะความเสี่ยงที่ต้องเผชิญอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน

เมื่อพิจารณาปัจจัยประกอบของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบทบาทสื่อมวลชน กับการพึ่งพาข่าวสารของชาวบ้านแล้ว ย่อมช่วยให้มองเห็นผลลัพธ์ที่เกิดจากกระบวนการนี้ได้ดีขึ้น โดยจะสรุปแยกออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1) ผลลัพธ์ด้านความรู้ ความเข้าใจ พบว่าชาวบ้านเกิดการเรียนรู้ว่า สภาพผิดปกติที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านทุกๆ ฤดูหนาวของปีคืออะไร สิ่งที่เกิดขึ้นมีชื่อเรียกว่าอะไร และใครเป็นผู้ทำให้เกิด อันเป็นความเข้าใจระดับต้น แต่ความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งไปกว่านี้ยังไม่ปรากฏมากนัก เช่นชาวบ้านยังไม่แน่ใจว่า ลักษณะอาการเช่นใดจึงจะเข้าข่ายว่าได้รับสารพิษ และอันตรายของสารพิษนี้จะรุนแรงถึงขั้นไหน จะมีวิธีป้องกันอย่างไร ซึ่งความรู้เหล่านี้ สำคัญมากต่อความปลอดภัย และการต้องใช้ชีวิตที่เผชิญกับความเสี่ยงของชาวบ้าน

2) ผลลัพธ์ด้านความมั่นใจ เมื่อพิจารณาแล้ว การพึ่งพาข่าวสารจากทั้งสื่อมวลชนและสื่อบุคคล ได้ทำให้ชาวบ้านเกิดความมั่นใจว่า ความเดือดร้อนของตนจะได้รับการแก้ไข และแสดงความรับผิดชอบด้วยการจ่ายค่าชดเชย มากกว่าความมั่นใจในเรื่องของความปลอดภัยจากภาวะความเสี่ยงที่กำลังเผชิญอยู่ จึงทำให้ชาวบ้านแม่เหาะยังคงตกอยู่ในสภาพของความรู้สึกลังเลไม่มั่นใจ วิตกกังวลในความปลอดภัยของตนเองและลูกหลาน

ชาวบ้านจำนวนหนึ่งจึงยังมีความรู้สึกต่อต้านคัดค้านการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ และเห็นว่า การดำเนินการแก้ไขต่างๆ ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ไม่เป็นที่พึงพอใจของชาวบ้าน ทั้งนี้เพราะชาวบ้านยังขาดการได้รับคำชี้แจงหรือความเข้าใจอย่างต่อเนื่องจากแหล่งข้อมูลทุกแหล่ง เกี่ยวกับการรับประกันความปลอดภัยของการผลิตไฟฟ้า และนโยบายการช่วยเหลือทั้งจากรัฐ และการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ

3) ผลลัพธ์ที่นำไปสู่กระบวนการตัดสินใจและมีแนวทางปฏิบัติ ผลจากการฟัง พาสื่อมวลชนในระดับต้นด้วยการเรียนรู้ว่า สื่อมวลชนสามารถกระจายข่าวความเดือดร้อนของ ชาวบ้านได้ ทำให้ชาวบ้านแม่เมาะเกิดการเรียนรู้แนวทางปฏิบัติเมื่อเกิดความเดือดร้อนว่าควร จะร้องเรียนอย่างไร ทว่าโดยหลักการแล้ว การเรียกร้องย่อมไม่ใช่คำตอบที่จะทำให้เกิดการ แก้ไขปัญหาได้เสมอไป เพราะจะยังทำให้เกิดการเร่งแก้ไขแบบยุดิปัญหาชั่วคราวเท่านั้น แต่ไม่ ได้มีความพยายามที่จะดำเนินการแบบแก้ปัญหาราวร โดยเฉพาะในกรณีซึ่งชาวบ้านยังคงต้อง เผชิญกับความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อมตลอดเวลาเช่นนี้

การพิจารณาบทบาทบทบาทของหนังสือพิมพ์ ภายใต้กรอบของการสื่อสารเรื่องความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม

ในฐานะที่งานวิจัยชิ้นนี้ เน้นไปที่บทบาทของหนังสือพิมพ์ ผู้วิจัยจึงใคร่ขอเสนอ ข้อเสนอแนะ อันจะมีส่วนช่วยให้การสื่อสารเรื่องความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ข้อเสนอแนะเหล่านี้ ส่วนหนึ่งรวบรวมมาจากข้อสังเกตจากการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวมลพิษแม่เมาะ และจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ครั้งนี้ ซึ่งปรากฏอยู่แล้วในการนำเสนอผลวิจัย นอกจากนี้ ยังรวบรวมมาจากเอกสารตำราด้าน Risk Communication ซึ่งมีนักวิชาการของ สหรัฐที่เน้นศึกษาประเด็นดังกล่าว ได้เสนอแนะไว้

- เพิ่มปริมาณและคุณภาพข่าวความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม และรายงานด้วยรูปแบบที่พิเศษไปกว่ารายงานข่าวตามเหตุการณ์ที่จำกัดขอบเขตอยู่แค่หลักการของ 5W's เท่านั้น ทั้งนี้ได้มีการวิเคราะห์กันในกลุ่มของนักวิชาการวารสารศาสตร์ในการสัมมนาเรื่อง Environmental Risk Reporting ที่สหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 15 ก.พ. 1990 ซึ่งว่า ข่าวสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏ ส่วนใหญ่ยังติดอยู่ภายใต้กรอบของโครงสร้างการเขียนและรายงานข่าว รวมทั้งเกณฑ์การตัดสินใจคุณค่าความเป็นข่าว ที่เรียกกันว่า 'traditional journalistic' ทำให้การรายงานข่าวสิ่งแวดล้อมถูกเน้นไปที่เหตุการณ์ของความเคลื่อนไหว และผลกระทบในเชิงเร้าอารมณ์ มากกว่า การเปิดประเด็นให้ตระหนักถึงระดับความรุนแรงของสภาวะความเสี่ยงที่เผชิญอยู่

แต่เวลานี้ เราต่างก็ทราบกันดีว่า การรายงานข่าวสิ่งแวดล้อมแบบเดิมนั้น ไม่เพียงพอและไม่เหมาะกับยุคสมัยนี้อีกต่อไปแล้ว เพราะความรุนแรงของสภาวะความเสี่ยงทาง

สิ่งแวดล้อมที่คนเราต้องเผชิญกำลังเพิ่มขึ้นทุกวันๆ และขยายไปทั่ว ด้วยเหตุนี้ การรายงานข่าวอย่างครอบคลุมทั้งในเชิงปริมาณ และเจาะลึกในเชิงคุณภาพจึงมีความจำเป็นมากขึ้น

- ผู้สื่อข่าวควรศึกษาประเด็นปัญหานั้นๆ ให้เข้าใจ และค้นคว้าข้อมูลอ้างอิงที่จะมาช่วยอธิบายให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เช่น ระดับความรุนแรงของซัลเฟอร์ไดออกไซด์ภายใต้ภาวะแวดล้อมที่แตกต่างกัน หรือระดับของรังสีนิวเคลียร์ที่สามารถทำอันตรายต่อร่างกายคนเราได้ เป็นต้น การศึกษาทำความเข้าใจกับประเด็น จะช่วยให้ผู้สื่อข่าวตั้งคำถามได้ตรงประเด็น และเจาะข้อมูลออกมาได้ลึกยิ่งขึ้น แทนที่จะเป็นการเหวี่ยงคำถามแบบกว้างๆ ซึ่งแสดงถึงการไม่ทำการบ้านของผู้สื่อข่าว

- การตั้งประเด็นคำถาม ถือเป็นเครื่องมือสำคัญของการสื่อข่าวและแสวงหาข้อมูล แนวคำถามสำหรับข่าวความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม ควรพุ่งเป้าไปที่เรื่องของอันตรายจากภาวะความเสี่ยง ระดับความเสี่ยง เงื่อนไขหรือปัจจัยที่เร่งความเสี่ยง รวมทั้ง ทางเลือกในการลดระดับความรุนแรงของความเสี่ยง

หากเหตุการณ์มีความขัดแย้ง ควรพยายามหาข้อมูลจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่าละเลยแหล่งข่าวที่เป็นนักวิทยาศาสตร์ หรือนักวิชาการ แต่ก็ต้องพิจารณาหน้าหนักของความสมดุลในข่าวให้ดี ที่สำคัญคือ มีความกล้าที่จะขอให้แหล่งข่าวอธิบายในเทคนิคหรือประเด็นเฉพาะเรื่องของผู้สื่อข่าวยังไม่มี ความเข้าใจดีพอ

- ข่าวสิ่งแวดล้อมที่ดี ควรมีแหล่งข่าวจากหลายๆ ด้าน ดังนั้น ผู้สื่อข่าวจึงควรสร้างแฟ้มรวบรวมข้อมูลแหล่งข่าวเฉพาะสำหรับเรื่องดังกล่าวไว้ หรือที่เรียกกันว่า สร้าง "bank of experts" ในที่นี้รวมถึงบันทึกข้อมูลต่างๆ ของทางราชการ และของหน่วยงานเอกชน เช่น บันทึกการตรวจวัดสภาพอากาศ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในกรณีของการรายงานข่าวจากบันทึกข้อมูลเหล่านี้ ผู้สื่อข่าวควรก้าวไปให้ไกลกว่าการอาศัยเพียงแค่นักบันทึก แต่ควรนำข้อมูลเหล่านี้ไปเป็นประเด็นเพื่อเสาะหาข้อมูลข่าวต่อไป

- ลักษณะสำคัญของข่าวความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม คือ ข้อมูลอ้างอิงประกอบ ซึ่งข่าวที่มีคุณภาพ จำเป็นต้องมีข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ประเมินวัดได้และตรวจสอบได้

การรายงานข่าวด้วยข้อมูลตัวเลขเช่นนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สื่อข่าวต้องมีทักษะในการเขียนหรือการสื่อสาร คือทำเรื่องยากๆ ที่เต็มไปด้วยข้อมูล ให้ง่าย ชัดเจน เปรียบเทียบให้ผู้อ่านรู้สึกคุ้นเคย หรือสอดคล้องกับสภาพความเข้าใจของผู้อ่าน ด้วยการใช้จำนวนการเขียนเชิงอธิบาย เปรียบเทียบ และพรรณนา ที่สำคัญคือ ทำให้สาระในข่าวมีความน่าสนใจ และได้รับการประเมินว่าสำคัญหรือเร่งด่วนจากผู้อ่าน แต่ต้องไม่ใช่ด้วยวิธีของการสร้างความตื่นเต้นในข่าว

ข้อเสนอเหล่านี้ จะช่วยให้สื่อมวลชนสามารถรายงานข่าวความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และจะช่วยให้ภาระที่เคยเป็นงานซึ่งยากลำบากสำหรับสื่อมวลชนในการรายงานเรื่องราวทางสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อน กลายเป็นงานที่น่าสนใจ และมีคุณภาพต่อสังคม ซึ่งกำลังตกอยู่ท่ามกลางความเสี่ยง และความไม่แน่นอนของสภาพแวดล้อมต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้มากขึ้น

การที่จะเข้าถึงหัวใจของข่าวสิ่งแวดล้อมเพื่อลดความรู้สึกเสี่ยงและตื่นกลัวของสาธารณชน จำเป็นที่ผู้สื่อข่าวต้องใช้ความพยายาม และสละงานสื่อข่าวประจำวันที่เคยทำแบบ "เช้าชามเย็นชาม" ให้หมดไป และต้องกล้าลงทุนทั้งเวลาและความพยายาม ผู้วิจัยขอสนับสนุนให้ผู้สื่อข่าวทำงานให้หนักยิ่งขึ้น เพื่อที่จะก้าวขึ้นไปสู่การรายงานข่าวสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์แก่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

ข้อจำกัดของงานวิจัย

การวิจัย 'บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการสื่อสารเรื่องความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อมกรณีมลพิษจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง' เป็นงานวิจัยที่ค่อนข้างซับซ้อน และมีองค์ประกอบที่ต้องศึกษาหลายด้าน ผู้วิจัยจึงตระหนักดีว่า ผลการศึกษาอาจไม่สมบูรณ์มากพอที่จะนำไปสู่การอธิบายการสื่อสารในภาวะความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปได้ แต่ทั้งนี้ ผู้วิจัยก็ได้ใช้ความพยายามและให้ความสำคัญแก่การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์เป็นอย่างดีเพื่อหวังว่า งานวิจัยชิ้นนี้อาจจะเป็นแนวทางให้มีการพัฒนาไปสู่การศึกษาในประเด็นนี้ต่อไป

ข้อจำกัดหลักในงานวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

- 1) การเลือกกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ซึ่งจำกัดขอบเขตอยู่เพียงแค่นักหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้เพราะการเก็บรวบรวมข่าวสารที่เผยแพร่ทางสื่อกระจายเสียงค่อนข้างทำได้ยาก เนื่องจากงานวิจัยนี้ศึกษาข้อมูลตั้งแต่ปีพ.ศ.. 2534
- 2) การจัดกลุ่มหนังสือพิมพ์ตามประเภทการนำเสนอยังทำได้ไม่ละเอียดพอ เนื่องจากปริมาณของหนังสือพิมพ์ในแต่ละกลุ่มแตกต่างกันมาก จึงยังไม่สามารถวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปของลักษณะการนำเสนอข่าวมลพิษแม่เมาะของหนังสือพิมพ์ในแต่ละกลุ่มได้ จึงวิเคราะห์ได้เพียงแคในเชิงการเปรียบเทียบเท่านั้น
- 3) การศึกษาลักษณะการสื่อสารของชาวบ้าน เพื่อหาข้อสรุปในเรื่องของการพึ่งพาข่าวสารในภาวะความเสี่ยง ยังไม่สมบูรณ์พอ เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องระยะเวลา

ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการวิจัยต่อไป

ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า ประเทศไทยยังมีความต้องการการศึกษา วิจัย ที่เน้นหนักด้านวารสารศาสตร์สิ่งแวดล้อมสูง แต่ในทางปฏิบัตินั้น อาจกล่าวได้ว่า ยังมีการศึกษาสาขาวิชาด้านนี้ไม่มากนัก แนวคิด และข้อเสนอแนะต่างๆ จึงยังต้องอาศัยอ้างอิงจากนักวิชาการต่างประเทศเป็นหลัก โดยเฉพาะเรื่องของ Risk Communication หรือ การสื่อสารเรื่องความเสี่ยง

ได้แก่

งานวิจัยในแนวของการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อมที่น่าศึกษาเพิ่มเติม

1) ศึกษาสื่อมวลชนด้านโทรทัศน์ ซึ่งเป็นที่เชื่อกันว่า น่าจะมีผลต่อระดับการพึ่งพาข่าวสารของชาวบ้านได้ดีกว่าสื่อมวลชนด้านหนังสือพิมพ์

2) ในการศึกษาปฏิสัมพันธ์ของกระบวนการพึ่งพาข่าวสารเพื่อลดความเสี่ยงนี้ ควรเพิ่มเติม ประเด็นพิจารณาในส่วนของสถานะความเสี่ยง หรือสภาพเหตุการณ์ให้มากขึ้น เพราะปัจจัยแวดล้อมตลอดจนบริบทต่างๆ ที่ก่อให้เกิดสถานะความเสี่ยงนั้น อาจเป็นตัวแปรสำคัญของปฏิสัมพันธ์การพึ่งพาข่าวสารด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะบริบททางด้านการเมือง และ เศรษฐกิจ ซึ่งพบว่ามีส่วนสำคัญต่อประเด็นปัญหาอยู่ไม่น้อย ซึ่งในงานวิจัยเรื่องนี้ ยังให้นำหนักการศึกษาวิเคราะห์แก่องค์ประกอบด้านสถานะความเสี่ยงน้อยกว่าด้านอื่น

3) เพิ่มเดิมความลึกของการศึกษาทางด้านผู้รับสาร หรือองค์ประกอบด้านการพึ่งพาข่าวสารของชาวบ้านให้มากขึ้น แม้งานวิจัยเรื่องนี้ได้พิจารณาปัจจัยด้านชาวบ้านประกอบด้วย แต่ยังไม่ได้นำหนักในเชิงเจาะลึกมากนัก เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลาในการเข้าไปวิจัยภาคสนาม และวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเรื่องนี้ เน้นหนักที่การศึกษาทบทวนของสื่อมวลชนเป็นหลัก.
